

Bonaire: Begin bij de wortel (deel 2)

Een gemiddelde van zeven tot acht duiken per penning is de norm.

In 1992 constateerde de commissie Pourier al dat de economische ontwikkeling van het eilandengebied Bonaire in een stroomversnelling zou belanden. Door de toename van toerisme steeg de welvaart, maar dat bracht ook problemen mee zich mee. Bonaire bezit een uniek product, namelijk haar natuurwaarden. De commissie kwam onder andere tot de volgende conclusie: een keuze voor het toerisme waarbij natuur en milieu centraal staat betekent vooral het afzien van bevordering van massa toerisme, voorts het beperken van de groei van het aantal hotelkamers en duiken. Met die wetenschap in het achterhoofd heb ik een gesprek met iemand uit de toeristenbranche en met iemand die opkomt voor de natuur op en rond Bonaire.

Bart Snelder is mede-eigenaar van Wannadive (een duikschool met meerdere locaties op het eiland) maar daarnaast ook actief binnen diverse Stichtingen en verenigingen op het eiland. Snelder is bestuurslid van STINAPA, bestuurslid van BONHATA, voorzitter van Curo, bestuurslid en medeoprichter van FPKB en tevens lid van de projectgroep afvalwaterzuivering. Snelder is dus natuurbeschermer maar heeft ook de stelregel: "Het is niet zo belangrijk wat wij denken te moeten bieden, het is belangrijk dat wij bieden wat onze gasten willen". Het kan dus niet anders dat Snelder met deze stelregel een spanningsveld creëert met zijn andere werkzaamheden als beschermer van natuur en milieu op Bonaire.

Een bijzonder gesprek, gekleed in een volledige zomeroutfit en voorzien van een koud biertje.

Stichting Nationale Parken Bonaire (STINAPA Bonaire)
Foundation for the Preservation of Klein Bonaire (FPKB)
Council of Underwater Resort Operators (CURO)
Bonaire Hotel and Tourism Association (BONHATA)

Piketpalen geslagen

Dit is dan ook het eerste punt wat ik tijdens ons bijzonder gesprek (gekleed in een volledige zomeroutfit en voorzien van een koud Polar biertje) aan de orde stel.

Snelder is daar echter heel stellig in, volgens hem is het best mogelijk dat er zich op het eiland een normale economie ontwikkelt zonder dat daarbij directe schade ontstaat.

Hij geeft daarbij wel aan dat er op het eiland een groot probleem is ten aanzien van afval en (afval) water. Snelder kent ook hotels die vanwege de zorgen over dit probleem zelfstandig een kleine waterzuivering in hun hotel hebben gebouwd. Daarnaast is er nog een ontwikkeling die hem zorgen baart en daarmee komen we eigenlijk toch al direct op het spanningsveld. Het conflict tussen wetgeving en toerisme. Er is een nieuw bestemmingsplan vastgesteld en die staat in feite alleen nog maar inbreiding toe. Er is restrictief beleid ten aanzien van toerisme en dat is volgens Snelder niet goed. Er moeten ook mogelijkheden zijn om iets te realiseren want anders wurgt de economie. Snelder geeft aan dat het rapport van Pourier geen enkele wetenschappelijk onderbouwing kent en hij stelt dan ook vraagtekens bij de conclusies in dit rapport.

Ten tijde van Pourier werden er naar schatting 150.000 duiken per jaar gemaakt. In 1996/1997 waren dat er 450.000. Dat aantal is nooit meer gehaald. Het toerisme is gediversifieerd. In 2008 zijn er aan ruim 30.000 duikers duikpenningen verkocht. Een gemiddelde van zeven tot acht duiken per penning is de norm, maar zelfs al je tien rekent dan zul je daar geen zware discussie over krijgen. Natuurlijk vindt Snelder het noodzakelijk dat je Bonaire moet beschermen maar je moet de zaak eerst bij de wortel aanpakken. Zorg dat de voorzieningen er zijn en de regels allemaal in orde zijn. Als voorbeeld noemt hij het LAC en Klein Bonaire (Beide gebieden zijn besproken in deel 1, zie Dier

en Milieu 1/2011). Allebei bijzondere gebieden, waar veel onderzoek gedaan is en waar veel redenen aanwezig zijn om het gebied een beschermde status te geven. We hebben de piketpalen inmiddels wel geslagen, het is in Bonaire niet anders dan overal in de wereld. Natuur en milieu en economie leven altijd op gespannen voet. In 1999 stortte het toerisme in en dus ook de economie. Op dat moment trok ruime één/derde van de bevolking naar Nederland. De economische basis van Bonaire blijft echter toerisme. Het opzetten van een alternatief zoals kenniseconomie, landbouw of wat dan ook gaat twee generaties duren.

Invloeden op het rif

Snelder is er voor om duikplaatsen centraal te maken. Dat wil zeggen nog betere mogelijkheden creëren waardoor duikers meer en beter gestuurd worden om op goede aangelegde plaatsen in zee te gaan.

Men roept steeds dat het koraal door het duiktoerisme afsterft. Snelder is van mening dat het duiktoerisme geen extra druk op het rif geeft. Er zijn volgens hem echter andere en grotere invloeden die veel erger zijn voor het koraal. De schade aan het rif is een complexe kwestie. Zware stormgolven hebben het ondiepe rif ernstig schade berokkend. De ketting reactie is schokkend. In en op het ondiepe rif is normaliter de biomassa en nieuwe rekrutering het grootst. Als dat er niet meer is en de natuurlijke condities niet geheel gezond zijn voor herstel, is die optelsom funest.

Ook de verzuring als gevolg van CO₂ uitstoot is een enorm probleem. CO₂ wordt hier niet in grote hoeveelheden geproduceerd. Wij gaan hier steeds meer over op alternatieve energie (windmolens).

Klein Bonaire

Een derde oorzaak van het afsterven van het koraalrif is de aanwezigheid van gif in bepaalde zeestromen.

Aan al deze oorzaken kunnen wij niets doen.

Als vierde oorzaak hebben we dan de invloed van de toeristen op het rif maar vergeleken met de rest is dit maar een klein probleem.

Wij moeten op Bonaire eerst zelf zorgen voor een goede infrastructuur en voor onze afvalstoffen.

We moeten meer doen aan bewustwording van de natuur- en milieuproblematiek. Daarna als dat geregeld is dan moeten regelgeving en handhaving daarvan snel volgen.

Samenwerken is belangrijk

Duidelijk is dat Snelder een voorstander is van een gezamenlijke aanpak. Er wordt volgens hem nog te weinig gezamenlijk afgestemd en problemen worden ook nog onvoldoende gezamenlijk gedragen. Iemand uit het NGO veld (Non Governmentale Organisatie) zou in dit verband een trekkersrol moeten vervullen.

Een voorbeeld van goede samenwerking vindt hij de totstandkoming van het bestemmingsplan (ROP). Daar is in een grote groep belangenvetegenwoordigers overleg geweest over de ruimtelijk inrichting

Snelder is er voor om duikplaatsen centraal te maken.

Het Lac is een ondiepe lagune in het zuidoosten van Bonaire.

op Bonaire. Snelder is echter wel kritisch op dat plan. Volgens hem is er te veel sprake van inbreiding en is uitbreiding niet mogelijk. Daar waar echter al bebouwing of achterstand en leegstand is, zou je volgens hem best wel ook binnen die gebieden wat extra kunnen bouwen en daar waar je echt moet beschermen moet je ook echt beschermen.

Toeristenbelasting helpt

De cruiseschepen brengen massaal toeristen naar het eiland en het eiland zou hier meer mee moeten doen. De daggelden liggen erg laag op Bonaire. De komst van grote groepen toeristen heeft gevolgen voor het eiland. Voor enkelen is de komst van toeristen aantrekkelijk maar de druk op natuur en milieu neemt hierdoor wel weer toe. Bonaire is een uniek eiland en daar mag dan ook wel iets voor betaald worden.

Een toeristenbelasting (fee) van bijvoorbeeld vijftien dollar per persoon voor de boten en vijftig dollar voor vliegtuigtoeristen (die dus ook langer blijven) lijkt mij een heel goed idee. Nu is dit ongeveer twee dollar per opvarende van cruiseschepen. De gelden kunnen aangewend worden voor natuur- en milieubescherming op ons geweldig mooie eiland. Snelder vindt dat er ten aanzien van de fees sim-

De cruiseschepen brengen massaal toeristen naar het eiland.

pelweg geen verschil moet worden gemaakt tussen de diverse gebruikers, waar die ook vandaan komen wat die ook doen, en hoe ze dan ook zijn aangevoerd. Op dit moment zijn daar dus nog verschillen in.

Star Clipper dumpst vuilnis op Bonaire

Het cruiseschip de Star Clipper dumpst afval op Bonaire. Honderden vuilniszakken met afval werden in een container op de kade achtergelaten op het eiland. Diverse maatschappijen regelen dit anders en hebben een protocol ondertekend waarin staat dat ze geen afval meer achterlaten op de eilanden die ze bezoeken en ook geen afval meer dumpen in zee (het gaat hier overigens slechts om vast afval).

Bron: Antilliaans Dagblad, 22 januari 2011

Visie van Kris Kats

Mijn volgende stap is een gesprek met een natuurbeschermer 'nieuwe stijl' pur-sang. Zijn stelling: Regels en wetten zijn er voor iedereen om na te leven; voor ontwikkelaars, investeerders en natuurbeschermers. Het gaat om de balans tussen ontwikkeling en bescherming. Ik rijd met Rob Claes (een Nederlander die al achttien jaar op Bonaire woont) naar een restaurant net buiten Kralendijk. Claes kent de mensen hier inmiddels wel en hij heeft een lunchafspraak gemaakt met Kris Kats. Nadat we een heerlijke Stoba (Caribische stoofschotel) hebben besteld breng ik het rapport Pourier ook hier ter sprake.

Kris Kats is hydroloog en bijna zes jaar op Bonaire. Hij kwam zijn sollicitatiebrief als onafhankelijke adviseur bij zijn inmiddels toenmalige opdrachtgever Stichting Nationale Parken Bonaire (STINAPA Bonaire) persoonlijk afgeven en is daarna niet meer weg gegaan. Kats werd aangesteld door STINAPA met als opdracht om de waterproblemen in LAC op te lossen.

Kats is ongeveer negen maanden bezig geweest met inventarisatie en initieel onderzoek. Daarna heeft hij ruim 4,5 jaar onderzoek gedaan in het veld. De inventarisatie vond voornamelijk plaats op basis van verouderde rapporten over LAC.

Als snel werden wel een paar zaken duidelijk:

- De mangroven sterven af en in veel delen van het gebied is dit een onnatuurlijk proces
- Er is een gebrek aan watercirculatie in het achterliggende gebied
- Erosie en sedimentatie versterken de hydrologische problemen.
- Er is een waterkwaliteitsprobleem
- Het gebied wordt op een verkeerde manier (mis)gebruikt

Het Lac is een ondiepe lagune in het zuidoosten van Bonaire. Het gebied van 700 hectare is omzoomd met mangroven. Lac maakt deel uit van het beschermde onderwaterpark en is aangewezen als watergebied van internationale importantie in het kader van de Ramsar-conventie. De baai is uniek vanwege het voorkomen van zeegrassen en mangroven. Een deel van de mangroven is door de beperkte toegankelijkheid vrijwel ongestoord en daarmee van belang als rustgebied voor vogelsoorten. Lac is een belangrijke rustplaats en broedgebied voor tal van vogels en mariene ongewervelden, waaronder de Koninginschelp ofwel de Karkó. Vroeger kwam dit schelpdier hier in grote hoeveelheden voor, maar door overbevissing is de populatie grotendeels uitgeroeid. Het gebied heeft een kraamkamerfunctie voor rivissen en is het voedselgebied voor de Groene zeeschildpad.

ingrediënten waren aanwezig om concreet met het gebied aan de slag te gaan en het gebied te herstellen en voor de langere termijn te behouden. Kats heeft het gevoel dat Lac voorlopig weer even in de koelkast staat.

Kats, nog steeds helemaal begaan met Lac, probeert nu vanuit een andere richting het project weer vlot te trekken. Immers de missie van Progressive Environmental Solutions is en blijft het geven van advies om bedreigingen op het gebied van milieu en natuur op te lossen en te voorkomen.

Nu worden de geleegde septic-tanks met grote tankwagens naar de tijdelijke zuivering gebracht. (foto K.Beunen)

Kats heeft met zijn eigen stichting Progressive Environmental Solutions een monitoringplan ontwikkeld en heeft door de jaren heen een flinke database opgebouwd. Tevens heeft hij diverse specialisten benaderd en een workshop georganiseerd waarbij over de problemen gesproken is en waar concrete oplossingen zijn voorgesteld. Helaas is het proces daar gestopt door diverse redenen. Redenen die Kats tot op de dag van vandaag niet begrijpt. Alle

Bonaire heeft toch een behoorlijk aantal watergerelateerde problemen op het gehele eiland.

Op Bonaire blijft voorlopig het bekende probleem van de spanning tussen natuur- en milieubelangen enerzijds en economische belangen anderzijds bestaan.

Zo liggen de prijzen die voor elke toerist van een cruiseschip in Bonaire op één dollar vijftig, elders in het Caribische gebied is dat gemiddeld zeven dollar. Toch hebben al die toeristen wel effect op natuur en milieu op het eiland.

Bij de wortel beginnen

Zo lang het ontbreekt aan een lange termijnvisie voor het eiland, zal dit niet veranderen, zegt Kats. Kats is ervan overtuigd dat er een win-win-situatie kan ontstaan voor alle partijen, wanneer de discussie op gang komt tussen de betrokkenen. Als je bij de wortel wilt beginnen dan moet er een open discussie plaatsvinden met alle betrokkenen. Ook moet er een goede visie of masterplan worden opgesteld die door iedereen gedragen wordt. Als je de discussie over de visie gehad hebt dan kun je aan wetgeving beginnen en alles in plannen vastleggen.

Waar we ook snel aan moeten beginnen is de handhaving. Handhaving is nog niet zo'n gevleugeld begrip op het eiland. Wil je daar niet direct mee achterop lopen dan moet je daar nu ook al afspraken maken en een goed handhavingsprotocol opstellen. Hierbij heb je de bevolking en vooral de jongeren nodig. We kunnen hier nog veel met de kreet, de jeugd heeft de toekomst. Ook hier is het noodzakelijk dat op scholen een natuur en milieuattitude wordt bijgebracht. Kats is ook bezig in samenwerking met S.E.K. om dit in nieuwe lesmethodes op te nemen.

Bonaire is een schitterend eiland en dat wil iedereen toch graag zo houden maar als we niet zuinig zijn op dat eiland dan komt er straks ook niemand meer naar dat eiland. Aan het eind moet je dan constateren dat de natuur en ook de toeristen weg zijn. Die erfenis wil niemand hebben en dus is het tijd om zaken aan te pakken en dingen echt bij naam te noemen.

Tekst en foto's: Koos Kasemir

Bonaire is een schitterend eiland en dat wil iedereen toch graag zo houden.

